

KU Leuven
Faculteit Letteren
SLO Geschiedenis

Blijde Inkomststraat 21
3000 Leuven

De Koerdische kwestie in Turkije

Sofie Nagels
Evelyn Vandevenne
Liesbet Vanooteghem

Draaiboek leraren geschiedenis: De Koerden in Turkije

Inhoudsopgave

Bibliografie.....	4
Lesdoelen	5
Lessuren en doelgroep	6
Les 1: De wortels van de Koerdische kwestie en de onderdrukking van de Koerden.....	7
Instap	7
1.1. Oorsprong Koerden (doceren).....	8
1.2. Situering Koerden 20 ^{ste} eeuw (onderwijsleergesprek).....	8
1.3. De onderdrukking van de Koerden (onderwijsleergesprek).....	11
1.3.1. Culturele onderdrukking.....	11
a) Taal.....	11
b) Onderwijs	12
c) Religie	13
d) Muziek	13
e) Traditionele feesten en eten.....	16
1.3.2. Economische onderdrukking	17
a) Een onderontwikkelde streek	17
b) Waterconflict.....	19
1.3.3. Politieke onderdrukking	20
CONCLUSIE.....	22
Les 2: Gewelddadig en geweldloos verzet	23
Instap	23
2.1. Gewelddadig verzet (doceren + zelfstandig werk).....	24
2.2. Geweldloos (onderwijsleergesprek + zelfstandig werk)	25
2.2.1. De weg naar het Avondland	25
2.2.2. Leyla Zana.....	26

2.2.3. Communicatie	28
a) Folklore	28
b) Internet	28
2.2.4. De Koerdische kwestie bij ons	29

Bibliografie

Materiaal voor de leerlingen

Filmfragmenten

Eventueel: handboek Passages

Materiaal voor de leraar

- Schooluitgaven:

'Het Interbellum en de Tweede Wereldoorlog - Het onstuitbare verlangen naar een Turkse natiestaat', *Passages*, pg. 16-23.

Fragment uit het programma 'De weg naar het avondland' (2011), <http://video.canvas.be/de-weg-naar-het-avondland-turkije-fragment-2>

Fragmenten 'NOS-journaal': <http://nos.nl/video/168979-strijd-tussen-turks-leger-en-pkk-laait-weer-op.html>), 1 juli 2010.

- Wetenschappelijke werken:

ROCHTUS, D., *Turbulent Turkije. Europese of Aziatische tijger?*, Kalmthout, 2011.

ERGIL, D., 'The Kurdish Question in Turkey'. *Journal of Democracy*, 11.3 (2000), 122-135.

BARKEY, H.J. en FULLER G.E., 'Turkey's Kurdish Question: Critical Turning Points and Missed Opportunities', *Middle East Journal*, 51.1 (1997), 59-79.

MCDOWALS, D., *A modern history of the Kurds*, 2004.

MARCUS, A., *Blood and belief. The PKK and the Kurdish Fight for independence*, 2007.

ZURCHER, E.,J., *Een geschiedenis van het moderne Turkije*, Nijmegen, 2006.

Lesdoelen

Algemene lesbedoeling

Deze les behandelt de Koerdische kwestie in Turkije. De leerlingen krijgen inzicht in de wortels van de Koerdische kwestie, de onderdrukking van de Turkse overheid en het verzet, op een gewelddadige en een geweldloze manier van de Koerden zelf.

Concrete lesdoelen

* Kennis & inzicht:

- De leerlingen kunnen de oorsprong van de Koerden en Koerdistan omschrijven.
- De leerlingen kunnen het verdrag van Sèvres en Lausanne in tijd en ruimte plaatsen en kunnen verklaren hoe de spanningen tussen Turken en Koerden in de jaren '20 –'30 zijn ontstaan.
- De leerlingen kunnen de Koerdische cultuur in de maatschappelijke domeinen (economie, politiek en cultureel) opdelen en zien in dat de Koerden binnen elke domein onderdrukt worden.
- De leerlingen kunnen bij elk maatschappelijk domein een voorbeeld van onderdrukking geven. Ze weten dat de culturele en politieke onderdrukking het zwaarst doorweegt (eigen taal niet mogen gebruiken, traditionele feesten worden in een Turks jasje gestoken,...), maar ze kunnen dit ook linken aan de economische belangen van het Koerdisch grondgebied.
- De leerlingen kunnen de rol van de PKK verklaren als een vorm van gewelddadig verzet.
- De leerlingen weten dat er naast gewelddadig verzet ook sprake is van geweldloos verzet. Ze kunnen twee concrete voorbeelden (Leyla Zana, internet, 'De weg naar het Avondland') geven van geweldloos verzet en deze omschrijven.
- De leerlingen weten wie Sivan Perwer is en kunnen verklaren waarom zijn muziek een manier van verzet is.
- De leerlingen kunnen zelf voorbeelden aangeven over de Koerdische kwestie die ze kunnen halen uit krantenartikels (ICT-opdracht).

* Vaardigheden:

- De leerlingen kunnen een filmfragment beschrijven en analyseren.
- De leerlingen kunnen artikels (vb. 'muziek is de metgezel van elke Koerd', 'Turkije laat Leyla Zana vrij') analyseren en interpreteren.
- De leerlingen kunnen muziektteksten (Sivan Perwer, Mamoste Hemin) interpreteren.
- De leerlingen kunnen het gebruikte lesmateriaal (filmfragmenten, muziektteksten en artikels) historisch-kritisch situeren en evalueren.

- De leerlingen kunnen gericht zoeken op het internet en hebben een kritische houding ten aanzien van de informatie die ze vinden.

* Attitudes

- De leerlingen gaan kritisch om met het filmfragment en de ICT-opdracht.

Lessuren en doelgroep

In totaal voorzien we twee lessuren, waarvan de eerste les handelt over de totale onderdrukking van de Koerden en de tweede les dieper ingaat op het Koerdische verzet tegen deze onderdrukking. De doelgroep voor deze lessenreeks is 6 ASO, mits aanpassingen is het ook mogelijk voor 6 TSO.

LESOPBOUW

Les 1: De wortels van de Koerdische kwestie en de onderdrukking van de Koerden

Instap

- a) Krantenartikel “Turkije-Koerdistan in Antwerpen-Noord” (Zie PPT)

De les kan geopend worden met een recent artikel (actualisering) over de Koerdische kwestie. Er werd geopteerd voor een artikel die de Koerdische situatie in ons land belicht. Dit sluit ook aan bij het slot van de tweede les. In de powerpoint is er een voorbeeld terug te vinden “Turkije-Koerdistan in Antwerpen-Noord”. Enkele woorden staan in het vet gedrukt. Hier kan kort op worden ingegaan:

Waarom is er extra politie aandacht voor deze twee groepen? Het gaat toch om mensen uit eenzelfde land, namelijk Turkije? Wat zegt het artikel hier nog over? Dat er een conflict is in Turkije tussen Turken en de Koerden?

Probleemstelling: Wat houdt dit conflict dan precies in? Een conflict dat blijkbaar ook in onze samenleving tot spanning leidt. Waarom spreekt men in de titel over Koerdistan? Het gaat toch om twee groepen die in eenzelfde land leven?

- b) Volkslied

In het begin van de les wordt het muziekfragment “Ey Raqib” afgespeeld. Dit is het Koerdische volkslied, geschreven door een Koerdische dichter en politiek activist in 1938.

Hierna peilen we bij de leerlingen waarvoor een volkslied staat. Mogelijk antwoorden de lln. dat dit een symbool is voor een land, een uiting van samenhang. Wat bedoelen de lln. juist met een land? We peilen vooral naar het feit dat een land een gebied is met grenzen. Vervolgens vragen we aan de lln. of Koerdistan daadwerkelijk een land is. We maken duidelijk dat Koerdistan geen onafhankelijk gebied is in Turkije.

Probleemstelling: Uit deze instap blijkt dat een minderheid onderdrukt wordt. Koerden mogen eigen identiteit in Turkije niet beleven. Hoe komt dit? Waar liggen de wortels van deze spanning? Hoe kunnen we dit verklaren? Op welke manier gaat de Koerdische bevolking reageren, hoe gaan ze zich verzetten?

1.1. Oorsprong Koerden (doceren)

De geschiedenis van het Koerdische volk heeft geen begin. Het is het eindproduct van duizenden jaren evolutie en assimilatie van verschillende volkeren die zich in het gebied Koerdistan kwamen vestigen. De term ‘Koerd’ werd gebruikt voor mensen die geen Perzisch, Turks of Arabisch spraken. De verschillende volkeren die zich in het gebied vestigden, leefden eerst als nomaden in stammenverband. Deze verschillende stammen gingen alsmear meer samenwerken. Dit evolueerde in de 10de eeuw tot kleine Koerdische vorstendommen, die naast elkaar leefden zonder een centrale staat. Rondom de kleine Koerdische vorstendommen ontwikkelden zich twee grote rijken; het Ottomaanse en het Perzische Rijk. Deze twee rijken voerden in de 16de en 17de eeuw oorlog met elkaar. De Koerdische vorstendommen moesten een keuze maken tussen de twee rijken. De meeste vorstendommen kozen voor het Ottomaanse Rijk, omdat ze daar van een grote zelfstandigheid konden genieten. Wanneer het Perzische en Ottomaanse Rijk echter vrede sloten in de 17de eeuw, trokken zij een grens dwars doorheen Koerdistan. Het Koerdische gebied werd zo verdeeld in twee delen. De Koerden zaten tussen twee grote rijken, waardoor ze zelf geen staat konden stichten.

1.2. Situering Koerden 20ste eeuw (onderwijsleergesprek)

Achtergrondinformatie: Zoals uit vorig deel bleek, kent het Koerdische volk een lange traditie. In het begin van de 20ste eeuw, na de Eerste Wereldoorlog was er sprake van een onafhankelijk Koerdistan (Verdrag van Sèvres, 1920). Nog geen drie jaar later verdween dit onafhankelijk gebied van de kaart met het Verdrag van Lausanne in 1923. Turkije was geraakt door het verlies van een deel van zijn grondgebied. Daarom ging Turkije in Koerdistan over tot een strenge politiek van assimilatie. Op die manier kon de ‘samenhang’ tussen de overgebleven delen van het voormalige Ottomaanse rijk toch afgedwongen worden. Daarnaast wonen de dertig miljoen Koerden niet alleen in Turkije, ze leven ook verspreid over, Irak, Iran, Syrië, Azerbeidzjan, Armenië en Turkmenistan. Hierdoor nam ook de schrik toe dat Koerdistan nog zou kunnen uitbreiden. Atatürk (1881-1938) pleitte voor ‘één natie, één volk, één vlag’. De Koerden moesten zich schikken naar de regels van de Turkse overheid en werden niet als een apart volk beschouwd.

Onderwijsleergesprek: Dit onderwijsleergesprek is opgebouwd rond verschillende kaarten. Kaart 1 toont het Ottomaanse rijk rond 1900, kaart 2 toont de situatie onder het Verdrag van Sèvres in 1920 (Passages, pg. 17), kaart 3 toont de situatie onder het Verdrag van Lausanne in 1923. Tot slot nog een kaart met de verspreiding van de Koerden over de andere landen.

Kaart 1: Het Ottomaanse rijk rond 1900.

Bron: <http://www.euratlas.net/history/europe/1900/index.html>

Kaart 2: Turkije in 1920, na Verdrag van Sèvres

Bron: Passages, *Het onstuitbare verlangen naar een Turkse natiestaat*, pg 17.

Kaart 3: Turkije in 1923, na Verdrag van Laussane

Bron: Passages, *Het onstuitbare verlangen naar een Turkse natiestaat*, pg 17.

Kaart 4: Koerdisch gebied

Bron: <http://kurdisite.com/>

Vorig jaar hebben wij de Eerste Wereldoorlog behandeld. Weet er iemand nog aan welke kant het Ottomaanse rijk stond?

Tijdens de Eerste Wereldoorlog koos de Jong-Turkse regering de kant van de Duitsers.

Na de nederlaag werd het vernederende Verdrag van Sèvres opgelegd, bekijk kaart 1 en 2 op de slides. Wat stel je vast, territoriaal gezien?

Na de Eerste Wereldoorlog kreeg het Ottomaanse Rijk in 1920 het vernederende Verdrag van Sèvres opgelegd door de geallieerden. Het was dit verdrag, waarmee het Ottomaanse Rijk praktisch zou worden beperkt tot het hartland van Anatolië.

Hoe kan je het Verdrag van Sèvres linken aan het zelfbeschikkingsrecht van Woodrow Wilson?
De Koerden waren een minderheid en het zelfbeschikkingsrecht bepaalde dat minderheden zelf mochten kiezen onder welke soevereiniteit ze vielen.

Hier kwam verzet tegen, door Mustafa Kemal Atatürk. Wie is deze man?

Hij heeft de huidige staat, de Republiek Turkije gesticht (situering Atatürk Passages, *Het onstuitbare verlangen naar een Turkse natiestaat*, p. 16-23)

Hij stichtte deze staat in 1922, vergelijk de 2 kaarten op de powerpoint. Wat stellen jullie vast?

Gebied is groter dan na het Verdrag van Sèvres.

Wat is nog een groot verschil tussen 1920 en 1922?

(Eventueel aanduiden op de kaart, verwijzen naar de kleur) Een onafhankelijk Koerdistan, zoals vermeld in het Verdrag van Sèvres was onaanvaardbaar voor Atatürk. Hij verzette zich in een onafhankelijkheidsoorlog (1919-1923). In het nieuwe vredesverdrag, de Vrede van Lausanne (1922) was er geen sprake meer van een Koerdistan.

Atatürk was gericht op een sterke natiestaat. In de grondwet staat: 'Iedereen die in Turkije woont wordt Turk genoemd'. Wat betekent dit voor de Koerden?

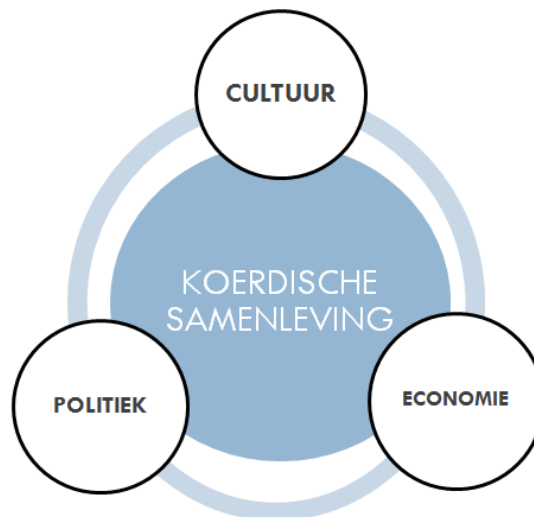
De Koerden werden niet erkend, zij waren volgens de grondwet ook Turken. De Koerden pasten niet binnen het plaatje van Atatürks ideale 'Turkse natiestaat'.

In de jaren 1920 en 1930 zijn er andere figuren die een vergelijkbare ideaal van een natiestaat voorstonden in West-Europa. Geef een voorbeeld.

Zowel Hitler als Mussolini kunnen als voorbeeld worden aangehaald.

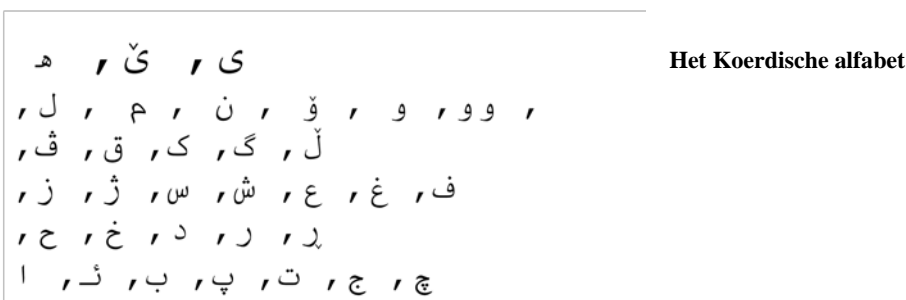
1.3. De onderdrukking van de Koerden (onderwijsleergesprek)

Dit onderdeel is opgebouwd rond de drie maatschappelijke domeinen in de samenleving: politiek, cultuur en economie. Op elke van deze domeinen vond en vindt er onderdrukking plaats. In eerste instantie kan er gevraagd worden naar de manieren waarop een volk onderdrukt kan worden. Daarna kan er dieper worden ingegaan op de verschillende domeinen van de Koerdische samenleving.

1.3.1. Culturele onderdrukking

a) Taal

Op welke manier kan een taal onderdrukt worden? De taal kan gewoonweg verboden worden.

Waarom vormde de onderdrukking van de taal een belangrijk prioriteit voor de Turken? De Turken gingen ervan uit dat volkeren die niet langer hun moedertaal kennen, hun typische kenmerken, die geworteld zijn in etnische, geografische en culturele factoren, niet langer koesteren. Ze moesten met andere woorden vervreemden van hun eigen taal en daarmee samenhangend ook hun tradities.

Achtergrondinformatie: Het Koerdisch is een Indo-Europese taal die behoort tot de Noordwestelijke groep van Iranese talen. Het Koerdisch bevat verschillende dialecten. Het Koerdisch is totaal verschillend van het Turks. Dit toont zich ook in het alfabet: de letters x, w en q bestaan niet in het Turkse alfabet. Het Latijns alfabet wordt gebruikt door de Koerden in Turkije.

Concrete voorbeelden: De Koerdische taal werd verboden door de overheid in 1923 toen de grenzen van de Republiek Turkije werden vastgelegd. De Koerdische taal werd vervangen door de Turkse taal. De Koerden mochten hun moedertaal niet meer gebruiken, ze mochten hun taal zelfs niet in hun eigen huis, op straat, in sociale bijeenkomsten,... spreken, laat staan in scholen, overheidsinstellingen, of andere plaatsen. De Koerdische literatuur en traditionele liederen werden zodoende ook verboden. Enkel de Turkse cultuur en taal was toegelaten. De Koerden waren zelfs verplicht om Turkse namen aan te nemen in de jaren 1980.

Pas in 1991, 72 jaar na de oprichting van Turkije, werden de eerste toegevingen gedaan ten opzichte van het Koerdische volk in Turkije. De Koerden mochten voortaan Koerdisch spreken, maar het was nog steeds verboden om Koerdisch te schrijven.

De Koerdische politica Leyla Zana werd gearresteerd en veroordeeld omdat ze Koerdisch durfde te spreken in het parlement. Paradoxaal genoeg werd ze veroordeeld voor een uitspraak in het Koerdisch die juist opriep tot broederschap tussen Turken en Koerden (*"I take this oath for the brotherhood between the Turkish people and the Kurdish people."*). In totaal zal ze zo'n 10 jaar in de cel doorbrengen.

b) Onderwijs

Onderwijs hangt in belangrijke mate samen met het taalbeleid dat gevoerd wordt. Er kan gepeild worden naar de gevolgen van de onderdrukking van de taal in het onderwijs.

Achtergrondinformatie: De enige taal in het onderwijs in Turkije is het Turks.

Concreet voorbeeld: De Koerdische bevolking streefde naar eigen openbare scholen met het Koerdisch als taal. Er werden verschillende pogingen ondernomen, maar uiteindelijk moesten zij stoppen van de Turkse overheid omwille van kleine technische overtredingen zoals de verkeerde afmetingen van deuren. De laatste jaren zijn er meer initiatieven, Koerdisch is toegestaan als een onderwerp op universiteiten, maar in werkelijkheid zijn er maar weinig cursussen.

De officiële berichtgeving luidt "dat de Koerdische taal vrij mag worden gebruikt in Turkije". Maar in 1997 mocht er geen privé-cursus Koerdisch worden georganiseerd. Dit maakt de Turkse berichtgeving heel ongeloofwaardig, aangezien men alle talen mag onderwijzen buiten het Koerdisch.

c) Religie

Wat is de belangrijkste godsdienst in Turkije? Islam

Achtergrondinformatie: 95% van de Koerden zijn Soennitische moslims. (Sommige bronnen maken melding van 75%, de waarheid ligt wellicht ergens tussenin). Een minderheid van ca. 5% bestaat uit Alevieten (een sjiiitische sekte) en Yezidi, waarvan de godsdienst bestaat uit een mengeling van islamelementen. Op gebied van religie verschillen de Koerden niet echt van de Turken. Thomas Bois, een specialist ter zake, over de Koerdische religie: “De Koerden vormen een belangrijke maar vrij slecht gekende groep binnen de moslimgemeenschap, waar zij ingekapseld leven tussen het sjiiitische Iran, het min of meer verwereldlijkte Turkije, en de Soennitische Arabieren van Irak en Syrië. Men begrijpt bijgevolg dat op dat Islam-kruispunt de godsdienst van de Koerden speciale trekjes gaat vertonen dat hun onderscheidt van hun burenen.”

De Koerdische Islam vertoont dus specifieke elementen, maar gaat in wezen over dezelfde godsdienst. De religie is net een middel om de eenheid te versterken volgens de Turken.

Er kan aan de leerlingen gevraagd worden hoe de religie in het voordeel van de Turken speelde in hun assimilatie-pogingen? In alle delen van Koerdistan is de Islam de officiële godsdienst. Ook al is Turkije een seculiere staat, de banden tussen politieke en religieuze instituties zijn sterk aanwezig. Religie vormde net een belangrijke overeenkomst die de Turken aanhaalden als een gemeenschappelijke factor.

Binnen Turkije kan een minderheid enkel gebaseerd zijn op religie. De Koerden belijden geen andere godsdienst, dus ze worden niet als een minderheid beschouwd door de Turken.

d) Muziek

Achtergrondinformatie: Muziek neemt in de Koerdische cultuur een bijzondere plaats in. Koerdische muziek wordt door velen aanzien als dé belangrijkste manier om de Koerdische cultuur en identiteit te behouden. Koerden hebben ook hun eigen muziekinstrumenten, zoals de tēmbur, de oed en de kemençe (dit zijn verschillende snaarinstrumenten).

Koerdische tēmbur

Concreet voorbeeld: **Sivan Perwer** (°1955) is een zeer gekende Koerdische muzikant, dichter, schrijver en zanger. Hij is een vurig verdediger van de rechten van het Koerdische volk. Sivan gebruikt zijn muziek dan ook om het onrecht aan te klagen en werd zo een icoon van het Koerdische verzet. Zijn muziek kan gezien worden als een vorm van geweldloos verzet. De muziek

van Sivan werd verboden, omdat het gezongen wordt in het Koerdisch en omdat zijn teksten de onderdrukking van het Koerdische volk verwoordden. Sivan Perwer is uiteindelijk uit Turkije moeten vluchten en leeft sinds 1976 in ballingschap in Duitsland.

Artikel: "Sivan Perwer: muziek is de metgezel van elke Koerd", verschenen op 28 november 2005.

Sivan Perwer: 'Muziek is de metgezel van elke Koerd' 28 november 2005

[...]Als iemand de Koerdische cultuur belichaamt, dan is het wel **Sivan Perwer**. Al dertig jaar leeft hij in ballingschap en zingt hij voor de erkenning van de Koerdische cultuur en de bevrijding van het Koerdische volk. [...]

Het is een natuurlijke reactie: muziek is de metgezel van elke Koerd. Muziek is onze uitlaatklep, de ruimte waarin we onze gevoelens vertalen. We gaan er mee slapen en worden er mee wakker.' [...]

En natuurlijk gebruik ik ook de traditie van de strijdlieiders over de martelaren van Koerdistan en de teloorgang van het land. Al die traditionele elementen combineer ik met mijn verlangen naar de erkenning van de Koerden als een volk. De traditie houdt de Koerdische culturele rijkdom en taal levend, ze ondersteunt het stille protest tegen de uitsluiting van de Koerden in Turkije en de rest van de wereld.'

'Toen ik kind was, zei iedereen me dat ik een goede stem had, en dat ik niet in het Koerdisch -dat verboden was- maar in het Turks moest gaan zingen. Zonder die toegeving zou ik geen succes kennen, geen manager of producer vinden, en vooral problemen krijgen. Maar ik probeerde juist zo hard greep te krijgen op de Koerdische realiteit die de mijne was, en ik werd er niet bepaald vrolijker van. Ik probeerde te snappen waar die triestheid van de Koerden vandaan kwam, waarom mensen niet gelukkig waren. Langzaam zag ik alles in elkaar schuiven en besepte ik dat het kwam doordat we niet in het Koerdisch mochten leven. Koerdische kinderen moesten hun moedertaal opzijzetten om in het Turks school te lopen, alle officiële documenten waren in het Turks, boeken van Koerdische dichters werden in het Turks gepubliceerd. Toen ik achttien was, kwam dat "Ataturkisme" me werkelijk de keel uit. Het hield me de hele tijd bezig. Ik was er van overtuigd dat we recht hadden op een eigen cultuurbeleving. En ik wou daar van binnenuit, als Koerd, toe bijdragen.' [...]

Ik studeerde wiskunde, maar positieve wetenschappen hielpen natuurlijk niet tegen de onderdrukking van de Koerden. [...] In 1974 begon ik politieke en sociaal-culturele symbolen in mijn liedteksten op te nemen en tegen het einde van 1975 kenden alle Turkse Koerden me. Vandaag zing ik nog altijd over mensenrechten en respect, de noodzaak van vrijheid, het legitieme streven ernaar via kennis en studie. Mensen zouden levenslang moeten studeren. Het is belangrijk dat je weet in welke grond je wortels zitten, dat je leert houden van je eigen taal en volk, maar ook dat je weet wat je rechten zijn en wat het belang van een democratisch beleid is.'

'Zingen in het Koerdisch was absoluut verboden en de politieke teksten maakte het alleen maar moeilijker. De Turkse veiligheidsdiensten volgden me op al mijn concerten. Veel van mijn vrienden werden gearresteerd en belandden maanden of zelfs jaren in de cel, op verdenking van banden met het Koerdisch gewapend verzet. Mijn bekendheid beschermde me, de Turkse overheid wist dat mijn arrestatie tot explosieve situaties zou leiden. Dus werkte ze op een andere manier: ze pakte de organisatoren en het publiek aan en verboden de verkoop of het beluisteren van mijn muziek. Uiteraard had ik daardoor zware gewetensconflicten: mijn vrienden belandden achter tralies door wat ik deed. Was ik een egoïst? [...]

(Bron: <http://www.mo.be/artikel/sivan-perwer-muziek-de-metgezel-van-elke-koerd>)

Waarom mag Sivan Perwer van de autoriteiten niet in het Koerdisch zingen? Sivan Perwer doet dit toch. Waarom?

Koerdisch is verboden, hij moest in het Turks zingen. Muziek is een uitlaatklep en Sivan Perwer was ervan overtuigd dat de Koerden recht hadden op een eigen cultuurbeleving (in hun eigen taal).

Wat bedoelt Sivan Perwer met 'ataturkisme'?

Verwijst naar Atatürk, de stamvader der Turken. Hij wou één natie, één volk, één vlag. Hierdoor werd de Koerdische cultuur onderdrukt en moest voortaan alles naar het Turks worden omgezet (muziek, boeken,...)

Hoe komt de onderdrukking van de Koerdische cultuur door de Turkse overheid tot uiting? Geef twee concrete voorbeelden uit de tekst.

De Koerdische taal is verboden. (Alles was in het Turks)

Artiesten die in het Koerdisch zingen vinden meestal geen manager of producer.

Sivan Perwer's vrienden werden opgepakt om hem te raken. Het luisteren naar zijn muziek werd verboden. Hij werd gevolgd door de politie naar concerten, etc.

Een andere bekende Koerdische dichter is **Mamoste Hemin**. Hij heeft een grote bijdrage geleverd aan de Koerdische literatuur en de bewustwording van de Koerdische identiteit in de 20ste eeuw. In vrijwel al zijn gedichten beschrijft hij zijn liefde voor de Koerdische cultuur en komt ook het lijden door de bezetter aan bod.

Kurd im Emin- geschreven door Mamoste Hemin (Bron: <http://azady.nl/?p=400>)

Kurd im Emin/ Koerd ben ik

*Gerçî tuşî renceroz û hesret û derdim emin/ Al ben ik onderworpen aan pijn, verdriet en ellende
Qet le desê em çerxe siplê nabazim, merdim emin/ Nimmer zal ik me eraan overgeven, ik ben dapper*

*Aşiqî çawî kejal û gerdenî pir xal nîm/ Ik bemin geen mooie ogen of een nek vol moedervlekken
Aşiqî kêw û talan û benden û berd im emin/ Ik bemin de bergen, de bomen en de stenen*

*Ger leber bebergî emrro req hel im/ Al kom ik om van de honger en armoede
Nokerî bêgane nakim ta laser herdem emin/ Ik zal de vijand niet nooit dienen*

*Min le zincîr û tenaf û dar û bend bakim niye/ Ik ben niet bang voor stokken, kettingen en martelingen
Letletim ken, bimkujin, hêsta delêm kurd im emin/ Al snijden ze me in stukjes, vermoorden ze me, ik zal nóg
blijven schreeuwen dat ik Koerd ben*

Waaruit blijkt het sterk nationalistische karakter van dit gedicht?

Met de dichtregel 'Al snijden ze me in stukjes, vermoorden ze me, ik zal nog blijven schreeuwen dat ik Koerd ben' laat Hemin zien hoe ver hij wil gaan, en hoe groot zijn nationalistisch doorzettingsvermogen is. Het dappere verzet van de Koerden tegen de Turkse 'vijand' wordt in de tekst centraal gesteld. Sivan Perwer heeft deze tekst ook gebruikt als gezongen lied.

Hoever wilt deze schrijver gaan om de Koerdische identiteit te bewaren? Waarom doet hij zo'n uitspraken?

Hij wilt zijn eigen leven opofferen. Hij wilt de 'vijand nooit dienen' en daardoor heeft hij geen schrik voor de dood 'al kom ik om van de honger'. Hij doet deze uitspraken omwille van de jarenlange onderdrukking die begint door te wegen. Hij is Koerd en wilt dit duidelijk maken via dit gedicht.

Waarom is dit soort van dichters en muzikanten zeer populair bij de Koerdische bevolking?

Hemin's gedichten weerspiegelen de gevoelens van het Koerdische volk en zijn gedichten worden dan ook tot op de dag van vandaag gebruikt door artiesten en op scholen in Koerdistan. Dit kan gezien worden als een vorm van gewelddoos verzet tegen de Turkse autoriteiten.

De liedjesteksten staan in de powerpoint, er kan dus klassikaal worden ingegaan op de gevoelens die dit lied weerspiegelen. Dit sluit al sterk aan bij het verzet dat de Koerden leveren tegen de onderdrukking. Belangrijk is om in te zien dat Koerdische liedjes verboden worden.

e) Traditionele feesten en eten

Er kan gewerkt worden aan de hand van de foto's die terug te vinden zijn in de powerpoint. Traditionele feesten en eten bevatten typisch Koerdische elementen die worden behandeld om de specificiteit van het Koerdische volk bloot te leggen, en op welke manier dit wordt onderdrukt door de overheid.

Achtergrondinformatie: De Koerdische gerechten vertonen sterke gelijkenissen met de Arabische, Turkse, Iraanse, Perzische en Assyrische keuken. Toch vertoont het een aantal typische tradities uit de Koerdische cultuur. Een Koerdische maaltijd bevat veel groenten en fruit. Het voornaamste vlees dat gegeten wordt is het lamsvlees en kip. Een andere essentieel bestanddeel van het Koerdisch menu bestaat uit brood.

In de grote steden in het Westen van Turkije, zoals bijvoorbeeld in Istanboel, zal je geen Koerdische restaurants terugvinden en dat terwijl het Turks eten in vele eetboeken in de kijker staat. Het Koerdische eten wordt steeds weggelaten.

Een typisch Koerdisch feest, met aangepast menu, wordt gevierd tijdens Newroz, het Koerdische Nieuwjaar. Dit feest werd door de Turken omgedoopt tot 'Nevruz'. Op die manier proberen de Turken een Koerdisch feest in een Turks jasje te stoppen. Traditioneel houden de Koerden dan een picknick, Seyran genoemd. Ze eten bij deze gelegenheid dolma (= wijnbladeren gevuld met rijst, vlees, kruiden en look), gevulde köfte en vleesköfte. Tijdens het feest worden er traditionele dansen uitgevoerd en wordt er over vuur gesprongen om de lente te verwelkomen.

Concreet voorbeeld: Op 21 maart 1992 hebben duizenden Koerden uit Turkije, Koerdisch Nieuwjaar gevierd in de verschillende steden van Turkije en Turks Koerdistan (in de steden Dizre en Simak). Dit feest is altijd al verboden geweest in Turkije en is altijd al illegaal gevierd. In 1992 hebben de Koerden met duizenden gemanifesteerd tegen dit verbod, maar de politie en het leger hebben hardhandig opgetreden. Er werd geschoten met als gevolg een 100tal dodelijke slachtoffers. Evenveel mensen werden gewond of werden gearresteerd. Duitsland reageerde met een wapenstop aan Turkije, andere landen volgden niet, waardoor dit verbod weinig effect had.

Enkele jaren later, maart 1994, werden de eerste stappen ondernomen om het Koerdisch Nieuwjaarsfeest te erkennen.

1.3.2. Economische onderdrukking

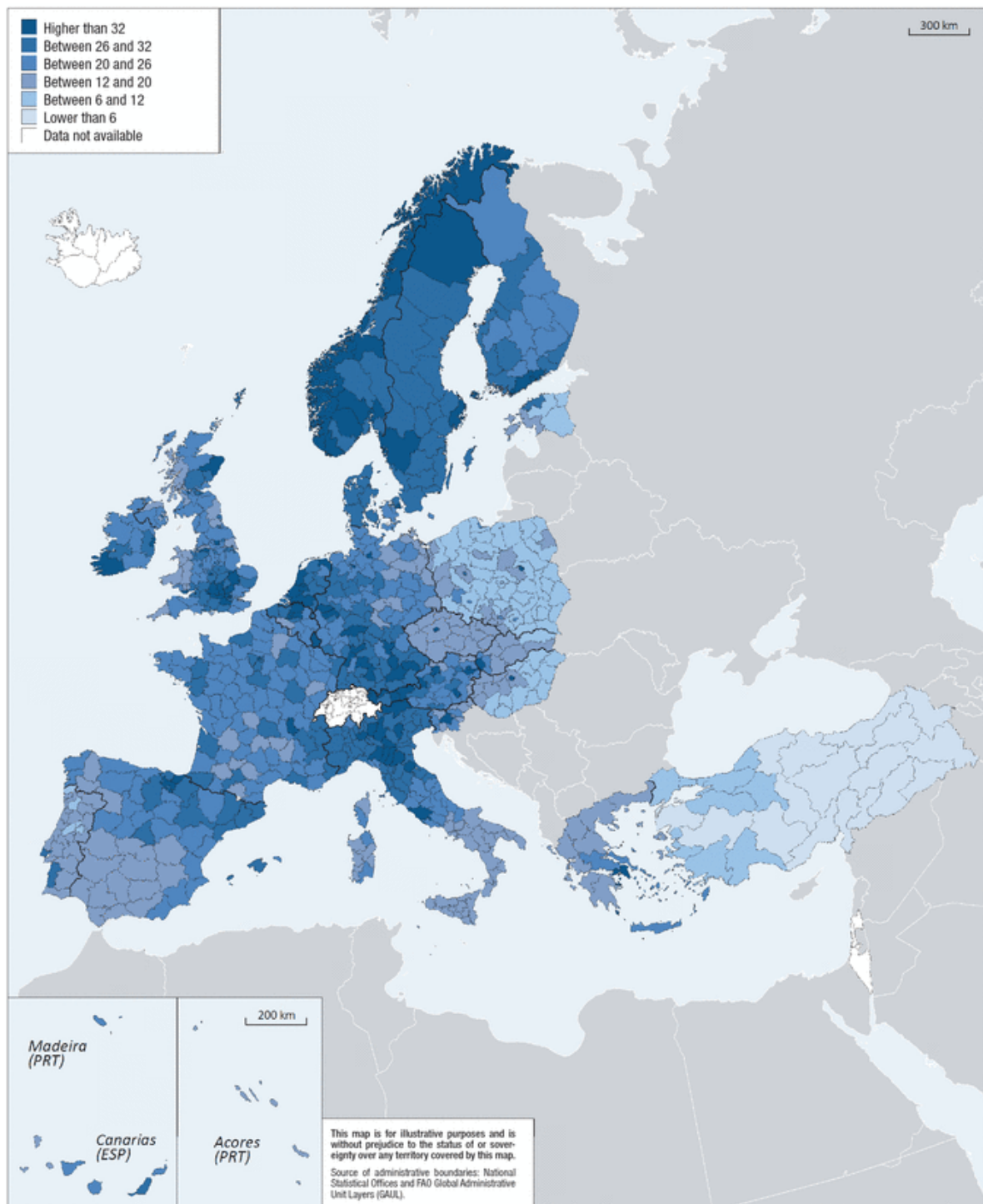
a) Een onderontwikkelde streek

Achtergrond informatie: De Koerdische provincies van het oosten en zuidoosten zijn de minst ontwikkelde provincies van Turkije. Het verschil met het westen van het land is erg groot wat onder andere uit de inkomensongelijkheid en het BBP blijkt.

Volgens een rapport van de Wereldbank uit 2001 "neemt de ontwikkeling af van het westen van Turkije naar het oosten ervan. Dit zelfs in die mate dat westelijk Turkije gelijkgesteld kan worden met een West-Europees land, terwijl het oosten in veel aspecten overeenkomt met een ontwikkelingsland." Zo'n 60 procent van de bevolking leeft er onder de armoedegrens.

Regional GDP per capita: Europe, 2007 (Het regionale Bruto Binnenlandse Product per hoofd)

Bron: <http://www.oecd-ilibrary.org>

Turkije	District	Bevolking	BBP
West-Turkije	Istanboel	Turken	9,94868
West-Turkije	Tekirdag	Turken	8,01922
West-Turkije	Balikesir	Turken	5,38313
West-Turkije	Izmir	Turken	7,78681
Oost-Turkije	Agri	Koerden	2,49219
Oost-Turkije	Van	Koerden	2,05105
Zuidoost-Turkije	Sanliurfa	Koerden en Turkmenen	2,54825
Zuidoost-Turkije	Mardin	Koerden en Arabieren	2,63573

De leerlingen krijgen de kaart en de tabel in de werkblaadjes of via de powerpoint te zien. Hieruit kunnen ze afleiden dat er enorme regionale verschillen zijn. Het BBP van Oost-Turkije en Zuidoost-Turkije ligt beduidend lager dan het BBP in West-Turkije.

De vraag is dan waarom Turkije deze arme en onderontwikkelde regio niet onafhankelijk laat worden? Spelen er andere economische factoren mee? Heeft het grondgebied misschien wel iets te bieden waar Turkije belang bij heeft?

b) Waterconflict

Kaart: Tigris en de Eufraat

Het zuidoosten van Turkije (Koerdistan) beschikt over meer water dan het hele Midden-Oosten bij elkaar. De Tigris en de Eufraat ontspringen beide in Koerdistan. De Eufraat loopt vanuit Turkije door Syrië en Irak. De Tigris stroomt vanuit Turkije door Irak waar hij de laatste honderd kilometer samen met de Eufraat de Shatt Al'Arab vormt.

De Turkse regering was zich bewust van het belang van water als strategisch drukmiddel in de relatie met de zuiderburen. Turkije begon vanaf 1984 met de bouw van tweeëntwintig stuwdammen, negentien elektriciteitscentrales en een netwerk van tunnels en irrigatiekanalen in Koerdistan. Het pronkstuk van het project is de Atatürk Dam op de Eufraat, een van de grootste dammen ter wereld; 1664 meter lang, 166 meter hoog en goed voor vijftig miljard kubieke meter water. Niet voor niets wordt het Groot-Anatolië Project (GAP) in het zuidoosten van Turkije het economische hart van de Turkse toekomst genoemd.

Maar Turkije heeft grote hoeveelheden opgeslagen water in de stuwdammen niet voor eigen consumptie nodig. Het land wil water inzetten als politiek en economisch instrument. 'water voor olie' in de relatie met olierijke Arabische landen en 'water voor geld' in de alliantie met Israël.

De Turkse regering vindt 'waterpolitiek' dermate belangrijk dat ze zich niet aan internationale verdragen wil houden. Zo beschouwt Turkije het stromen van de Eufraat en de Tigris naar zijn zuiderburen als een 'gift'. Syrië en Irak accepteren deze Turkse benadering niet en noemen de Eufraat en Tigris 'internationale rivieren' en vinden dat de rechten op het gebruik ervan dateren uit 'de oudheid'. Het is in dit opzicht bijzonder confronterend dat Turkije (samen met China en Burundi) de VN-conventie van mei 1997 over het gebruik van internationale wateren niet ondertekende. In die conventie verklaren de ondertekenaars dat ze de op dezelfde rivieren betrokken buurlanden geen schade zullen toebrengen. (gebaseerd op: MASSOM, G., *Koerdisch water voor vrede*, 13 oktober 2011, <http://www.rojane.nl/?p=1129>)

1.3.3. Politieke onderdrukking

Hoe kan een volk op politiek vlak onderdrukt worden?

Het volk kan politiek monddood gemaakt worden, dit kan door partijen te verbieden waardoor de Koerden niet op pro-koerdische partijen kunnen stemmen.

Achtergrondinformatie: Koerden vragen al lang politieke autonomie. Dit is een eis waar de Republiek Turkije weigert op in te gaan. Sinds de oprichting van de Republiek onder Atarürk wordt er gepleit voor één Turkse gemeenschap. Zijn uitgangspunt was: één vlag, één natie, één volk. De Koerden vormen met andere woorden geen apart volk .

Concrete voorbeeld: De Koerden willen deelnemen aan de politiek, maar hun partij, de PKK¹, wordt beschouwd als een terroristische partij en wordt dus **verboden**. Vervolgens ontstaat een pro-Koerdische partij, de Partij voor Democratische Samenleving, die ijvert voor meer rechten voor het Koerdische volk. Door de hoge **kiesdrempels** kan deze partij echter niet deelnemen aan de verkiezingen. (Uiteindelijk wordt deze partij in december 2009 verboden door de vermoedelijke

---

¹ Over de PPK wordt later nog dieper ingegaan, zie pg.24.

banden met de terroristische partij PKK. Het verbieden van deze partijen door de Turkse overheid is eigenlijk geen oplossing, want telkens duiken nieuwe pro-Koerdische partijen op, die een voortzetting zijn van de vorige.)

De Turkse politiek geeft blijk van contradictie: er mag bijvoorbeeld van de overheid een apart Koerdisch TV-kanaal (sinds 1991) worden opgericht, maar politici mogen het Koerdisch niet hanteren in het openbaar.

Er kan aan de hand van artikels gewerkt worden, de leerlingen kunnen zelf de politieke onderdrukking achterhalen.

Koerden

Een partij die het ook moeilijk heeft in de aanloop naar de verkiezingen, is de Koerdische BDP. De partij geniet brede steun in het zuidoosten van Turkije, waar veel Koerden wonen.

Het is de laatste maanden weer erg onrustig in de regio. In april braken rellen en massademonstraties uit, nadat een rechter had besloten om twaalf partijleden deelname aan de verkiezingen te ontzeggen. Ze zouden banden hebben met de militante Koerdische afscheidingsbeweging PKK. De woede onder de bevolking was groot, met dit verbod zouden kiezers gedwongen worden om op de regeringspartij te stemmen. Later herzag een hogere rechter dat besluit. Acht van de twaalf parlementsleden mogen toch deelnemen aan de verkiezingen.

Of hun kansen daarmee groter worden, is nog maar de vraag. Niet alleen de kiesdrempel van 10 procent is een belemmering. Ze mogen ook geen campagne voeren in het Koerdisch.

Bron: 'Haalt Erdogan de absolute meerderheid?', 6 juni 2011, www.nos.nl.

1.4 Afsluiter

De leerlingen krijgen een ICT-huistaak mee naar huis. De thema's worden onder de leerlingen verdeeld. De leerlingen moeten een artikel over dit thema zoeken, grondig lezen en meebrengen naar de les.

Thema's:

- b) Onderdrukking Koerden in Turkije
- c) Koerdisch verzet
- d) Sociale media en de Koerden
- e) Toenadering Turken – Koerden
- f) De Koerdische kwestie in België

De leerkracht kan zelf beslissen of er eventueel een punt wordt toegekend op deze taak (bv op medewerking). Er kan ook worden gewerkt met een checklist om de artikels naar waarde te schatten.

URL:

Doel artikel:

Datum publicatie:

Auteur:

Achtergrond auteur:

Maker/organisatie achter website:

Mogelijke sponsor website:

(In les 2 worden deze artikels gebruikt om bepaalde thema's in te leiden. De leerlingen kunnen dan zelf al voorbeelden aanreiken)

CONCLUSIE

De Koerden hebben een eigen, specifieke cultuur die ze zoveel mogelijk willen uitspelen om zich af te zetten tegen de Turkse onderdrukking.

Les 2: Gewelddadig en geweldloos verzet

Instap

Aan de hand van een liedjestekst van Sivan Perwer vragen we naar de verschillende aspecten van onderdrukking. Zo kan er worden teruggekoppeld naar de vorige les.

Kom beste Koerdische broeders

Moedig gaan we naar het paradijs van ons land

Als je niet komt, zullen onze meisjes lijden

Genoeg slavernij, leve de overwinning

Sivan Perwer -En avant

Welk volk is verantwoordelijk voor de onderdrukking van de Koerden?

Vorige les hebben we dit reeds gezien: op welke vlakken werd dit Koerdische volk door de Turkse overheid onderdrukt.

ARTIKELS LEERLINGEN: Wie had het thema ‘Onderdrukking Koerden in Turkije’. Welke voorbeelden van onderdrukking ben je nog tegengekomen? Is dit een onderdrukking op cultureel/politiek/economie vlak?

De onderdrukking, zoals jullie vorige les hebben vastgesteld, vindt op verschillende manieren plaats. De Koerdische taal werd verboden, Koerdische namen mochten niet meer worden gebruikt en werden vervangen door Turkse namen, traditionele feesten werden in een Turks jasje gestopt. Ook Koerdische dagbladen werden verboden. Het Koerdische weekblad Azadi werd door de Turkse wet verboden, twee jaar na de oprichting in 1992. Van de 104 tot dan verschenen nummers werden er 66 aangeklaagd door de Turkse staat. De straffen wogen zwaar door, er werden zware boetes toegekend en een gevangenisstraf van 39 jaar voor de verantwoordelijke van het weekblad. Journalisten van het weekblad werden bedreigd, opgesloten of vermoord.

Welke rechten van de Koerden worden hier geschonden? Vrije meningsuiting.

Als je alle voorbeelden, uit vorige les onder andere, van onderdrukking nagaat, hoe zouden de Koerden volgens jou dan reageren? Geweldloos of gewelddadig verzet.

Zijn opiniestukken schrijven/krantenartikels/ .... ook een vorm is van geweldloos verzet? ja

Dan peilen hoe mensen tot gewelddadig verzet komen aan de hand van het gegeven voorbeeld? Voordelen? Nadelen? Hoe kunnen jullie het geweld verklaren aan de hand van vorige les? Zijn er concrete voorbeelden aan te stippen die in hun traditie leven (link naar oorsprong Koerden = eeuwenlange strijd om als Koerd te worden erkend). Die strijd is dus al eeuwen aan de gang en leeft in de Koerdische traditie waardoor de stap naar gewelddadig verzet kleiner is.

Probleemstelling: Deze les bekijken we hoe de Koerden reageren op deze onderdrukking. Bieden zij verzet en op welke manier gebeurt dit?

ARTIKELS LEERLINGEN: Wie had het thema ‘Verzet Koerden’. Welke voorbeelden van verzet zijn jullie tegengekomen? Gaat het om geweldloos of gewelddadig verzet? Worden er politieke groepen vernoemd? Zo ja welke?

2.1. Gewelddadig verzet (doceren + zelfstandig werk)

De leerlingen bekijken een nieuwsfragment dat gaat over de PKK, de Koerdische nationalistische beweging. Hierna lossen ze enkele vragen op. Vervolgens wordt er dieper op de context van deze beweging ingegaan.

Hoe komen mensen tot gewelddadig verzet? Voordelen/nadelen?

Concreet voorbeeld: Op de website van NOS (www.nos.nl) zijn verschillende fragmenten terug te vinden over de Koerdische problematiek in Turkije. Hierbij hebben we één fragment geselecteerd om als voorbeeld verder uit te werken.

Fragment van een nieuwsuitzending van NOS (<http://nos.nl/video/168979-strijd-tussen-turks-leger-en-pkk-laait-weer-op.html>) op 1 juli 2010.

Translatie:

- Wat wordt er in het fragment gezegd en welke beelden worden vertoond?
- Wie heeft deze beelden gemaakt? Is dit duidelijk bij het bekijken van het fragment?

Interpretatie:

- Is dit volgens jullie een objectieve berichtgeving? Waarom wel/niet?
- Blijkt uit woordkeuze vooringenomenheid/partijdigheid? Geef één voorbeeld.
- Wat is de PKK? Leidt dit af uit het fragment.

Achtergrondinformatie gewelddadig verzet: De PKK is een Koerdische nationalistische beweging: oorspronkelijk nauw verbonden met de linkse beweging. Er werd geen autonomie voor de Koerden

geëist, maar gelijke culturele en politieke rechten en maatregelen tegen de regionale ongelijkheid in economische ontwikkeling in Turkije. Door de blijvende militaire repressie tegen de Koerden radicaliseerde de Koerdische beweging. Uit deze radicalisatie groeide de PKK (de arbeiderspartij van Koerdistan), die werd opgericht in 1978. De PKK streefde vanaf haar stichting naar een onafhankelijke, marxistische Koerdische staat in het zuidoosten van Turkije. Na de militaire coup van 1980 werden veel PKK-aanhangers opgepakt, verschillende van hen vluchtten naar Syrië. De coup van 1980 had zware gevolgen voor de Koerdische bevolking, zo werd in de jaren '80 de Koerdische taal uit het openbare leven geweerd: Koerdische dorpen en steden kregen een Turkse naam en gezinnen werden verplicht om hun kinderen Turkse namen te geven. Hierdoor begon de PKK aanhang te winnen bij de Koerden.

De PKK begon ook geweld te gebruiken tegen de Turkse overheid om haar eisen kracht bij te zetten. Een voorbeeld van dit geweld was de aanval van Koerdische boeren, die door de PKK getraind werden, op Turkse politieposten. Hierbij werden Turkse agenten gedood. Als tegenreactie rekruteerde de Turkse overheid duizenden Koerden die als agenten tegenover de PKK'ers kwamen te staan. De PKK gebruikte echter ook geweld tegen deze Koerden, alsook tegen hun familie, waarbij kinderen niet gespaard werden.

2.2. Geweldloos (onderwijsleergesprek + zelfstandig werk)

De Koerden verzetten zich echter niet alleen op een gewelddadige manier tegen de onderdrukking van de Turkse overheid. Een voorbeeld van geweldloos verzet zien we in de aflevering over Turkije in de documentaire 'De weg naar het avondland'.

2.2.1. De weg naar het Avondland

Filmfragment 'De weg naar het avondland' (2011): <http://video.canvas.be/de-weg-naar-het-avondland-turkije-fragment-2>

Achtergrondinformatie televisieprogramma: In het televisieprogramma *De weg naar het Avondland* reisde Jan Leyers van Ethiopië naar Europa; van de wieg van de mensheid naar het Avondland. Tijdens zijn tocht wordt hij geconfronteerd met mensen en culturen die heel andere waarden en normen hanteren dan de westerse cultuur en daar ook een uitgesproken mening over hebben. De centrale vraag van het programma is dan ook; zijn we eigenlijk nog wel zo toonaangevend en aantrekkelijk in de ogen van andere culturen? Tijdens zijn reis stopt Jan Leyers ook in Turkije, waar hij halt houdt in het diepe zuid-oosten van Turkije; Koerdistan.

De leerlingen bekijken het filmfragment. Nadien vullen ze de vragen in:

Translatie fragment: In een drukke Koerdische volkswijk zoekt Jan Medya op, een 10-jarig meisje dat de strijd tegen de onderdrukking van de Turkse overheid op een heel eigen manier voert. Elke dag geeft Medya Koerdische les aan haar vriendjes uit de buurt. De kinderen spreken Koerdisch, maar

kunnen het niet lezen of schrijven. Medya leert hen lezen en schrijven in het Koerdisch. Kinderen leren geen Koerdisch op school, het is zelfs verboden om de taal te spreken op school. Onder druk van de EU heeft de Turkse overheid een beetje ingebonden; volwassenen mogen in privéonderwijs wel Koerdische les volgen. Wat Medya doet is nog steeds illegaal, omdat ze les geeft aan kinderen. Er is een onderzoek opgestart naar haar activiteiten; Medya kan mogelijk aangeklaagd worden. Eén van de leerboeken die Medya gebruikt, wordt gesponsord door het Koerdisch Instituut van België. Jan Leyers legt de link met de taalstrijd in België. De Koerdische taal is volgens de ouders van Medya de trots van de Koerdische cultuur; een volk kan niet bestaan zonder een taal. Het fragment concludeert dat het klasje van Medya vooral een meesterzet is in het winnen van sympathie voor de Koerdische zaak.

Op welke manier biedt Medya verzet tegen de Turkse overheid?

Ze geeft les aan kinderen in het Koerdisch. In Turkije is het verboden om les te geven aan kinderen in het Koerdisch.

Waarom zou het kunnen spreken en schrijven van de Koerdische taal zo'n probleem vormen?

Het spreken van een taal is het uiten van de Koerdische cultuur. De Turkse overheid wil die Koerdische cultuur niet erkennen.

Waarom zou de Turkse overheid lessen voor kinderen verbieden?

Kinderen leren gemakkelijker een taal dan volwassenen.

In welke context wordt Vlaanderen in het fragment vermeld? Waarom vergelijkt Jan Leyers de Koerden met de Vlamingen?

Het Vlaams ministerie van Cultuur en het Koerdisch Instituut België worden vermeld. Zij subsidiëren de Koerdische schoolboeken. De Koerden worden met de Vlamingen vergeleken omdat ze ook gestreden hebben voor een zeker autonomie onder andere in het onderwijs.

Wat is de eigenlijke reden van 'schooltje spelen' van Medya?

Het is vooral een manier om aandacht te trekken voor de Koerdische kwestie in Turkije. Zij kan dit doen als kind omdat de Turkse overheid nooit een kind gevangen zal nemen omwille van 'schooltje' spelen.

De man die Jan Leyers vergezelt is zelf Koerdisch, kan dit de manier van berichtgeving beïnvloeden?

Dit kan er voor zorgen dat er eenzijdig beeld wordt weergegeven.

Waarom interviewt hij een kind?

Kinderen zijn eerlijker, minder politiek gerichte antwoorden van kinderen.

Blijkt uit dit fragment sympathie of antipathie? Hoe blijkt dit? Waarom?

Sympathie. Jan Leyers noemt het meisje Medya moedig. Hij vergelijkt de onderwijsproblemen van de Koerden met de Vlaamse situatie vroeger. Als 'Vlaming' scheidt dit daardoor een band.

2.2.2. Leyla Zana

Achtergrondinformatie: Leyla Zana was de eerste Koerdische vrouw in het Turkse parlement, begin jaren 1990. Zij was zeer open over het feit dat ze van Koerdische afkomst was. Ze voerde protest door enkel Koerdisch te spreken in het parlement. Ook ging zij steeds gekleed in traditionele Koerdische kleuren; geel, rood en groen. Zij werd een symbool voor de Koerdische strijd.

Op basis van het krantenartikel uit 2004 kunnen de leerlingen zelf achterhalen waarom Leyla Zana werd opgesloten en waarom ze toen werd vrijgelaten.

Turkije laat Leyla Zana vrij

VRIJLATING VOORMALIGE KOERDISCHE PARLEMENTSLEDEN BEVORDERT RELATIE MET EU

ANKARA (ap) - Een Turks hof van beroep gelastte woensdag de vrijlating van vier voormalige Koerdische parlementsleden, onder wie de prominente activiste Leyla Zana. Dat zal bijdragen tot de verbetering van de betrekkingen tussen Turkije en de EU.

[...]De Europese Unie heeft de opsluiting van de vier altijd afgekeurd en Turkije onder druk gezet om ze vrij te laten. Turkije lijkt met de vrijlating bereid zijn reputatie op het gebied van de mensenrechten te verbeteren. Volgens waarnemers is de vrijlating van groot belang voor de Europees-Turkse betrekkingen.

Leyla Zana, Hatip Dicle, Orhan Dogan en Selim Sadak werden in 1991 in het Turkse parlement verkozen. Zana veroorzaakte ophef door bij haar eedaflegging een haarband in de traditionele Koerdische kleuren te dragen. Ze sprak ook Koerdisch, ondanks een verbod daarop bij officiële gelegenheden.

Bron: Turkije laat Leyla Zana vrij, De Standaard, 10 juni 2004.

Waarom werd Leyla Zana in de jaren '90 opgesloten?

Leyla Zana droeg tijdens haar eedaflegging een haarband in traditionele Koerdische kleuren. Daarnaast sprak ze ook in het Koerdisch tijdens een officiële gelegenheid.

Waarom werd ze vrijgelaten?

Om de relaties met de EU te verbeteren.

Op basis van dit artikel, kan je nagaan aan welke voorwaarden Turkije moet voldoen om tot de EU te mogen toetreden?

De mensenrechten moeten worden verbeterd, minderheden moeten worden erkend.

ARTIKELS LEERLINGEN: Wie had het thema 'Toenadering Koerden en Turken'. Over welke toenadering is er sprake in jullie artikels? Waarom zijn die toenaderingen er?

2.2.3. Communicatie

a) Folklore

Er is een rijke mondelinge traditie in Koerdistan.

Wat wordt hiermee bedoeld?

Het mondeling doorvertellen van verhalen. De thema's van deze verhalen gaan meestal over de strijd, de jacht, de dood en oorlog.

Waarom komen juist deze thema's aan bod?

Ze zijn zelf eeuwenlang onderworpen geweest aan de machtslust van twee grootmachten (Perzische Rijk en Ottomaanse Rijk). Doordat de Koerden alle recht op eigenheid wordt ontzegd, klampen zij zich hardnekkig vast aan hun culturele identiteit.

b) Internet

ARTIKELS LEERLINGEN: Wie had het thema 'Sociale media en de Koerden'. Welke rol speelt de sociale media in het conflict tussen de Koerden en de Turken?

De Koerden hebben zich ook verenigd op het internet, een voorbeeld hier van is de Alliantie voor Koerdische rechten. Dit internetplatform wil de Koerdische publieke opinie verzamelen en daarenboven schendingen van de mensenrechten van Koerden aankaarten. Deze organisatie reikt twee manieren aan om verzet te bieden. Een eerste manier is via sociale media. Wanneer je op de hoogte bent van discriminatie van Koerden is het de bedoeling dat je dit deelt via twitter en/of facebook. Op facebook gebeurt dit door een statusupdate, op twitter moet je gebruik maken van de hashtag: #kurdishrights. Een tweede manier is het schrijven van een brief naar de Turkse ambassade in je land, waar je de discriminatie of schendingen van de mensenrechten aankaart.

2.2.4. De Koerdische kwestie bij ons

Terugkoppeling naar instap les 1 indien het artikel als lesbegin werd gehanteerd.

ARTIKELS LEERLINGEN: Wie had het thema ‘De Koerdische kwestie in België’? Waar werden er conflicten tussen de Koerden en de Turken uitgevochten in België? Wat zegt het artikel over de omstandigheden. Hoe werd het conflict beëindigd?

De leerlingen kunnen zelf voorbeelden aanhalen in de les, ook de leerkracht kan een voorbeeld van een krantenartikel laten zien (zie ppt). Dit artikel ‘Samenscholingsverbod in Antwerpen na rellen tussen Koerden en Turken’ toont de gewelddadige acties in onze huidige samenleving. Maar de Koerden proberen via cultuurcentra hun eigen cultuur en tradities ook kenbaar te maken aan het grote publiek. In de powerpoint zijn enkele foto’s van het Koerdisch cultuurcentrum te Kessel-Lo opgenomen. Dit cultuurcentrum wil Koerden samen brengen, een trefpunt en locatie vormen voor activiteiten en de Koerdische cultuur tonen aan Belgen. Op één van de affiches is te zien dat de Koerden het toerisme naar Turkije willen verhinderen.

Conclusie: Synthese

De geschiedenis van de Koerden, sinds de oprichting van de Republiek Turkije, is er een van onderdrukking. De grondlegger van de Republiek, Atatürk, streefde namelijk voor de oprichting van een natiestaat, waar bijgevolg geen plaats was voor etnische minderheden. Hierdoor werden en worden de Koerden onderdrukt door de Turkse overheid, zowel op cultureel, economisch en politiek gebied. Deze ontkenning van de Koerdische identiteit door de Turkse overheid leidt vandaag nog steeds tot verzet van de Koerdische bevolking. Dit verzet kan gewelddadige vormen aannemen, zoals bij de PKK, de Koerdische vrijheidsbeweging, die zich verlaat op terroristische aanslagen. Hiernaast zijn er ook tal van geweldloze initiatieven om de Koerdische cultuur te beklemtonen en het aangedane onrecht aan te klagen, zoals het gebruik van muziek en dans. Met de opkomst van de sociale media hebben de Koerden een nieuw kanaal aangeboord om voor hun rechten te strijden, en dit op internationale schaal.